

KÜLLİYAT

OSMANLI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

THE JOURNAL OF
OTTOMAN STUDIES

Hasan EKİCİ

Dr., Öğretmen
Ertuğrul Gazi Anadolu Lisesi
Türk Dili ve Edebiyatı
hasanekici0202@gmail.com

NEV'Î DİVANI'NDA AŞK ÜZERİNE TEŞBİHLER

Özet

Aşk, tüm zamanların en vazgeçilmez temalarından biri olarak varlığını sürdürmüştür. Klasik Türk şiirinde aşk; hem mecazî, hem de ilahî boyutta en çok işlenen temalardan biridir. Asırlar boyunca Divan şairleri kendi bakış açılarına göre aşkı tanımlamaya çalışmışlardır. Şairler, aşkı tanımlarken çeşitli teşbihler ve mecazlardan faydalanmışlardır. Bu çalışmada, Nev'î Dîvânı'nda geçen aşk ile ilgili beyitler tespit edildi. Bu beyitlerden hareketle sırasıyla Nev'î'de âşık-maşuk ilişkisi ve rakip anlayışı ele alındı. Daha sonra da aşk ile ilgili teşbihler tespit edildi. Aşk teşbihleri gruplandırılarak maddeler halinde verildi. Bu çalışmadan hareketle şairin üslubu, sanatı, aşka bakışı hakkında bir değerlendirmeye sahip olunabilir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk şiiri, Nev'î, aşk, teşbihler.

Smiles on Love in Nev'î's Divan

Abstract

Love has been one of the most indispensable themes of all time. In the classical Turkish poetry love both in the divine and metaphorical sense is one of the most handled themes. Throughout the centuries, the Divan poets tried to define love according to their perspectives. Poets benefitted from various comparisons and metaphors while defining love. The couplets about "love" in Nev'î's Divan were found out in this study. Nev'î's ideas upon the lover and the beloved and rival were dealt with through these couplets. Then, the comparisons on love were found out. Love comparisons were presented articulated by being categorized. A consideration on the poet's style, art and perspective on love can be concluded through this study.

Keywords: Classical Turkish poem, Nev'î, love, smiles.

KÜLLİYAT

OSMANLI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ - THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES

SAYI: 1 NİSAN 2017 - ISSUE: 1 APRIL 2017

*Ne derd-i 'ışk ile bir lahza gönümde karârum var
Ne vasl-ı yâr ile sabr u sükûna iktidârum var (Nev'î)*

GİRİŞ

Arapça bir kelime olan aşk; bir kimseyi, bir mesleği, bir yolu, canla, gönülle kendini feda edercesine sevmek, ona bağlanmak, onsuz yaşayışı haram bilmektir (Cürcani 1997: 162). İnsanın varlık düşüncesinde önemli bir yer tutan aşk, tüm kültürlerde ve devirlerde duyguların terennümünde en başta gelen unsur olagelmıştır. Antik Yunan felsefesinde önemli bir yer tutan Eflatun'da aşk temel mefhumlardan biridir. Eflatun'da aşk yolculuğunun hedefi ölümsüzlüğe yükseliş tutkusu olarak görülmektedir.

“Yunan felsefesinde ise aşk “eros”, “philia”, “agape” kavramlarından biriyle ifade edilir. Eros aşkın, bir şey için duyulan, kendisine çoğunlukla cinsel bir arzu diye gönderimde bulunduğumuz tutkulu ve yoğun bir arzuyu oluşturan parçasını tanımlar. Eflatun'un eserlerinde eros; güzele duyulan ilgiyi belirten bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ilgi haz duyma için değil, güzelde bir şey ortaya koymak, yaratmak içindir; Eros aynı zamanda ölümsüz olana doğru yönelişin güdücüsü ve duysal dünyadan ideler dünyasına doğru felsefî bir yükseliş tutkusudur” (Yünügül 2007: 2).

Bâde (şarap) ile sevgi arasında ilk zamanlarda teşbih yoluyla bağlantı kurulduğunu söyleyen Pürcevadî'ye (1998: 357) göre mecazî aşk, insan için kullanılırken tabii aşk, genel olarak bütün canlıların aşk ya da sevgisini içine alır. Mecazî aşkın karşısında olan hakikî aşk ise ilahî aşkın kendisidir. Sevgi ile aşk aynı anlamda olmasalar da birbirleriyle bağlantılı kavramlardır. Her aşkta sevgi olmasına rağmen, her sevgide aşk yoktur. Cahız'a göre aşk; sevgi (hubb) ismi verilen duygunun yoğunlaşmış hâlidir. Dolayısıyla her sevgi, aşk diye tanımlanamaz (Birgül 2010: 34). İbn Arabî ise sevginin adları alt başlığında ışk makamına yer verir. Ona göre sevginin dört makâmı vardır: Bunlardan birincisi, el-hubb; ikincisi el-vedd; üçüncüsü el-ışk; dördüncüsü el-hevâdır (İbn Arabî 2009: 81/82). Divan şiirinde beşerî aşkın yansımalarına baktığımızda acı, keder, gam, kavuşamamanın verdiği ıstıraplar, hayal kırıklığı gibi kavramlar her zaman karşımıza çıkar. Aşkın psikolojisinde kendini adama, önemli bir yer tutar. Seven insan, karşılığında ne elde edeceğini sormadan kendini adamaktan çekinmez. Bu kendini adayıştan dolayı da mutluluk ve doyum sağlar (Lauster 200: 50). Tasavvufun özünde de aşk vardır. “Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi istedim ve âlemi yarattım.” kudsî hadisi bu düşüncenin temel felsefesidir. Bu düşüncede kâinatın yaratılış sebebi aşka bağlanır. “Vahdet-i vücud” anlayışı ise Allah'ı bilmeyi ve tanımayı aşk yoluyla gerçekleştirmek ister (Pala 1989: 51).

Klasik Türk şiirinin ana teması olan aşk, 16. yüzyıl şairlerinden Nev'î'nin de Divanı'nda¹ sıklıkla yer alan mefhumlardandır. Bu çalışmada, Nev'î Divanı'nda yer alan âşık-ma'şuk ve rakip mefhumları üzerinde kısaca durulduktan sonra, aşk üzerine yapılan teşbihler, beyitlerden hareketle başlıklar halinde verilecektir. Aşkla ilgili teşbihlerde anlam yakınlığı düşünülen kavramlar gruplandırılmıştır. Alt başlıklar alfabetik sıra ile sıralanmıştır. Böylelikle Nev'î'nin aşk hakkındaki görüşleri, aşk kavramına bakışı örnek beyitlerle tespit edilmeye çalışılacaktır.

A. ÂŞIK-MA'ŞUK ANLAYIŞI

Divan şiirinin geleneksel üçlüsü durumundaki âşık, ma'şuk ve rakip tipleri birbirleriyle bağlantılı olarak ele alınır (Batislam 2003: 198). Bu bölümde Nev'î Divanı'ndaki şiirlerde âşık ve ma'şuk ekseninde şekillenen aşk anlayışına birkaç beyitle değinilecektir.

Âşık o kimsedir ki; sevgilinin merhabasına razı olup öpme ve kucaklama talebinde bulunmaz. Yani âşık için yüce bir konumda olan aşk duygusunun muhatabı olan sevgili yüce bir konumdadır. Öpme kucaklama gibi tensel zevklerin muhatabı olmayacak kadar değerlidir.

Âşık odur ki istemeyüp bûs ile kinâr
'Aşk olsun ile kâni' ola merhabalara (G. 454/3)

¹ Bu çalışmada Prof. Dr. Mertol Tulum ve Dr. Ali Tanyeri tarafından 1977 yılında yayımlanan *Nev'î Divânı* esas alınmıştır.

Sevgili o kimsedir ki; olgunluk denizinin sahibi olarak âşıklarına şiir okuyup olgunluk denizinde onları gezintiye çıkarır.

Mahbûb odur ki mâlik-i bahr-i kemâl olup
Şî'r okuya sefîne suna âşinâlara (G. 454/4)

Aşk sayesinde âşık ile maşuk bir olur. Şöyle ki, Mecnun aşk ile öyle bir mertebeye gelir ki artık Leylâ Mecnun olur; Mecnun ise Leylâ olur. Bu aşama, mecazî aşktan ilahî aşka geçildiğini göstermektedir.

Bir mertebe vardır bir olur 'âşık u ma'sûk
Nev'î nitekim 'ışk ile Mecnûn idi Leylâ (G. 7/5)

Divan şiirinde âşık, geday (dilenci, yoksul) teşbih edilirken maşuk ise sultana teşbih edilir. Sultan'ın geday iltifatı, geday için bir şöhret sebebidir.

Şad olur 'âşık eğer eyleser dilber iltifat
Her gedâyâ şan ider sultân-ı kişver iltifat (G. 30/1)

Sevgili, âşığın kendisine olan ilgisinden haberdardır. Ancak sevgili, kendisinin hangi güzellik unsuruyla ve niçin sevildiğini bilmez.

Bilür kendüye mâ'il olduğum dilber benüm ammâ
Ne yüzden sevdiğüm ne hüsne 'âşık olduğum bilmez (G. 188/2)

Âşık olan kişinin yüzü zerddir (sararmış, solgun) çünkü aşk hastalığı onu bu hale getirmiştir. Sevgili ise, güzelliğiyle tek olma özelliğine sahiptir.

Âşık odur ide rûyını zerd
Mahbûb odur ola hüsn ile ferd (G. 25/1)

Sevgili âşıkların gönlünü sihirle büyüler, aklını alır ve âşıklarını Mecnûn'a çevirir.

Meded ey gönlüme sihr ile meftûn eyleyen dilber
Alup aklum beni aşk ile Mecnûn eyleyen dilber (G. 145/1)

B. RAKİP ANLAYIŞI

Herhangi bir işte birbirinden üstün olmaya çalışanlardan her birine rakip denir. Divan şiirinde âşık-maşuk ikilisi arasında âşık ile yarışan ve ona ortak olan kişidir (Pala 1989:408). Rakibin en önemli özelliği, sevgilinin ilgisine mazhar olmak ve onun yakınında bulunmaktır. Rakibin bir başka özelliği, hiçbir zaman gerçek âşık olmayışıdır (Sefercioğlu 2001: 340). Divan şiirinde rakip hep olumsuz sıfatlarla vasıflandırılır. Âşık, her zaman rakip hakkında hakaret edicidir. Nev'î Divanı'nda rakip ile ilgili tasavvurlar şöyle sıralanabilir:

- Köpek (it, seg), eşek (har), karga (zag, kelâg), baykuş (bum), çaylak (zagan), papağan (tûtî).
- Şeytan (dîv), ehrimen.
- Yüzü kara (rû-siyeh), bed-likâ, bed-nefes, bed-nazar, nazarsuz nâkes, zümre-i nâdân, mübtezel, mel'un, kadir bilmez, kör, bî-nevâ.
- Düşman (adu), ihvan-ı hased, erbab-ı hased, hem-râz, musâhib, mahrem, nâ-tıraş.
- Seng-i siyâh, seng-i hârâ, şûre, har-mühre, Diken (hâr), çer-çöp (hâr u has u hâşâk) (Sefercioğlu 2001: 340-344).

Rakip ile ilgili beyitlere bakıldığında rakibin bazı özelliklerini bu beyitlerde görmek mümkündür. Aşağıdaki beyitte, "Dosttan gayrısının nazarı cana engel olurmuş. Vuslat meclisine engel olan rakibi fark et." denilerek rakibin âşık için maşuka kavuşmasına engel bir unsur olduğu ifade edilmektedir.

Câna hicâb imiş nazar-ı mâsivâ-yı dost
Bezme-i visâle mâni' olurmuş rakibi gör (G. 61/2)

Gonca dudaklı sevgili, gönül almada rakibe naz ve eda ile yaklaşır, âşıklarını ise azarlar.

Dil almada o şeh-i gonca-leb ider Nev'î
Bize 'itâb ü girişme rakibe gunc ü delâl (G. 286/5)

Gözlerindeki ak dışında güzel hiçbir yanı olmayan kara yüzlü rakibin ölümünü bütün insanlar istemektedir.

Halk-ı 'âlem cümleten merg-i rakibe muntazır
Gözlerinden gayrı yok yüzi karanım aglan (G. 502/4)

C. AŞK ÜZERİNE TEŞBİHLER/ TASAVVURLAR

Nev'î, aşk ile ilgili düşüncelerini şiirlerinde farklı tasavvurlarla dile getirmiştir. Divanındaki şiirlerden hareketle şairin aşk anlayışı hakkında fikir sahibi olunabilir. Şair, aşkın tezahürlerini dile getirirken birtakım teşbihlerden yararlanmıştır. Bu teşbihleri beyitlerden yola çıkarak çeşitli başlıklar altında tasnif etmek mümkündür.

1. Aşk-Arkadaş

Aşk, âşğın gönlüne yerleşen bir arkadaş olarak tasavvur edilir. Çünkü âşğın sırlarını ve dertlerini paylaşabileceği tek dostu aşkıdır. Bu doğrultuda şair; gönlü güzel bir sevgilinin tavırlarından dolayı ona âşık olmuş ve onun aşkıyla arkadaş olmuştur.

Bir tavrı hûb nakşı güzel sâde-rû için
Demsâz-ı 'ışk olup dil-i Nev'î hevâdadur (G. 118/6)

Âşık, aşk ile hem-hâl (arkadaş) olduğundan beri aşk ateşiyle terennümler etmektedir.

Nev'iyâ dem-sâz-ı 'ışk olduñ gibi
Haylî sûz ile sürûdüñ var senüñ (G. 267/5)

2. Aşk-Ateş/Kıvılcım

Aşkın tezahürlerinden biri de ateştir. Ateş, yakan ve yok eden özellikleriyle şiirlerde sıkça kullanılan tasavvurlardan biridir. Nev'î'ye göre, aşk ateşi yüzünden sararmış beden kül olsa buna şaşılmamalıdır. Aşk ateşi toprağa düşse, toprak altına dönüşür. Aşk, maddeleri altına çeviren bir cevherdir, iksirdir.

Nâr-ı 'ışk ile n'ola hâkister olsa cism-i zerd
Toprağı altun ider altını cevher iltifat (G. 30/5)

Âşıkların bedenleri aşk ateşiyle yanar, onları deli divane eder. Sevgilinin ok gibi kirpikleri aşk ateşinin alevi gibidir. Bu nedenle gönülleri hep gam ve kederle doludur.

Sînem gamuñ müsâfirine tâb-hânedür
Peykânuñ anda âteş-i 'ışka zebânedür (G. 100/1)

Gözyaşı, âşğın gam yüklü gönlünün yansıması olduğu için yakıcıdır. Gözyaşı kıvılcımları âşğın gönlüne doğru akar. Bu durum sinede yakıcı bir etkiye sahiptir. Aşk kadehini yudumlayan âşğın gözleri de çakmak çakmak olur, kızarır.

Şerer-i eşki saçup sineye 'âşık yandı
Câm-ı 'ışk ile meger gözleri çakmaklandı (G. 489/2)

3. Aşk-Âyet

Aşk söz ve rivayet kabul etmez, aşka âyet gerekir. Aşk, konuşanı susturur, kişinin hâline ve yaşamına bakar (Çetindağ 2011: 25). Aşk, âyet gibi kesin hükümlerle hareket eder. Âşıkların timsal isimlerinden biri olan Ferhad, aşk şehidi olduğunda tîşesi (keser, balta) mezarı başında hâl diliyle ona aşk âyetini telkin eylemiştir.

Başı ucında zebân-ı hâl ile 'ışk âyetin
Öldüğünde tîşesi Ferhâd'a telkin eylemiş (G. 200/2)

Aşk âyetiyle imtihan edileceği kendisine ma'lum olan âşık, bir üstad önünde gereksiz ders mihneti (acı, dert, sıkıntı) çektiğine hayıflanmaktadır.

Üstâd önünde çekmez idüm mihnet-i sebak
Ma'lûm olundu âyet-i 'ışk imtihan ile (G. 447/5)

4. Aşk-Ayna

Aşk aynası saf olmalıdır. Aşk aynasını saf eyleyen kişilerin kalbi sır perdesi gelininin nazargâhı olur.

Âyîne-vâr 'ışk ile şâf eyle kim ola
Kalbüñ 'arûs-ı perde-i râzuñ nazar-gehi (G. 472/2)

5. Aşk-Bisütun

Âşık, Ferhat'ın aşk bî-sutununda başarısız olduğunu söyler. Ferhat'ın mezar taşında böyle yazılı olduğunu dile getirir.

Bisütûn-ı 'ışkdan bir taş koparmamış henüz
Böyle gördüm kabr-i Ferhâd'uñ kazılmış taşına (G. 458/4)

6. Aşk-Cenap (Yüce)

İnci isteyen kişinin deryadan ayrılmaması gerektiği gibi, gönüllerin de aşk yolunda hazret-i aşka talip olmaları gerekmektedir.

Âşinâ ol gel cenâb-ı 'ışka ey dil âşinâ
Tâlib-i lûlû isen terk itme derya semtini (G. 498/2)

7. Aşk-Cennet

Aşk kişiye vermiş olduğu mutluluktan, onu ulaştırdığı ulvî konumdan dolayı cennet kadar değerlidir. Aşk ve muhabbet cenneti felek atına takılsa o atın her bir kılı, aşk yolunda zayıflamış dilenciye rahatlıkla çekebilir.

Yederdi bir kıl ile anı her gedâ-yı za'îf
Takılsa tevsen-i çarha cinân-ı 'ışk u mahabbet (G. 32/5)

8. Aşk-Cevher

Cevher, elmas, değerli taş anlamına gelir (Devellioğlu 1997: 137). Aşk, mücevher gibi değerlidir. Söz ehli âşıklar, mücevheri maddî boyutuyla değerlendirip kendilerini yok ederken, hâl ehli âşıklar da aşk cevheri sayesinde gönüllerini saf eyleyler.

Âteş-i hasret ile can eridür kâl ehli
Şâf ider cevher-i 'ışk ile dilin hâl ehli (G. 523/1)

9. Aşk-Dâire/Meclis

Aşkın sınırları içerisinde giren âşık içinde bulunduğu hâlden dolayı aşk meclisinde âşıklığa yaraşır izler bırakır. Âşığın aşktan kaynaklanan inlemeleri o meclisin çingirak sesleridir.

Girelüm **dâ'ire-i 'ışka** koyalum 'ân
Olsun ol dâ'ireye savt-ı celâcîl zârî (G. 509/1)

10. Aşk-Darağacı

Aşk, hüznü, umutsuzluğu ve çaresizliği simgelediği için darağacına benzetilir. Âşık, Malik b. Dinar gibi, gece muhabbet ateşiyle yanan bir mum, gündüz de aşkın darağacına çekilen Hallac-ı Mansur gibidir.

Gice sûzân-ı mahabbet gündüzün **ber-dâr-ı 'ışk**
Sanasın Maşûr'dur yâ Mâlik-i Dînâr şem' (G. 211/4)

Zamane dilberi vefâ bilen bir kişi olsaydı eğer, âşık bin tane Mansur gibi, aşk yolunun darağacında asılmaya razı olurdu.

Asılmağ olur idi **dâr-ı 'ışka** bin Maşûr
Zamane dilberinüñ olsa bir vefâ-dân (G. 473/4)

Divan şiirinde âşığın kıyas edildiği, benzetildiği tarihî kişiliklerin başında Mansur gelmektedir. Sevgili aşkın darağacına, aşk yolunda can vermeye âşığı layık görmez. Hâlbuki âşık Mansur gibi aşk ilminde yüce bir konumdadır.

O şeh **berdâr-ı 'ışk** olmaga lâyük olduğum bilmez
Benüm Mansûr-veş fennümde fâ'ik olduğum bilmez (G. 188/1)

11. Aşk-Deniz/Mevc

Aşk, sınırsız ve alabildiğine geniş olan denize teşbih edilmektedir. Aşağıdaki beyitte, "Ey Nev'î vücudunu aşk denizinin ortasında gark (batmak) ettin. Âşığın eteğinin kirlenmemesine neden olan bûs u kinârdan (naz ve eda) uzak durmasıdır denilmektedir. Burada âşık, tasavvufî anlamda kesretten uzak durduğunu belirtmektedir.

İtdüñ vücûdı Nev'îyâ gark-ı miyân-ı **bahr-i 'ışk**
Dâmân-ı pâki kılmaduk âlûde-i bûs u kinâr (G. 134/6)

Vücut gemisi aşk denizine tamamen gark olduğundan cisme dair hiçbir iz kalmaz. Burada beşerî unsurlardan arınarak fenafillâha ulaşma durumu söz konusudur.

Gark oldı **bahr-i 'ışka** vücûdum sefinesi
Bir vech ile ki nâm u nişânım bilinmedi (G. 503/4)

Nazım denizinde, bulunmayan her bir inci tanesi, sevgilinin aşk dalgasında yer edinir, değer kazanır.

Bahr-i nazmumda her dür-i nâ-yâb
Mevc-i 'ışkuñla tutdı semt-i kenâr (Terci-i Bend 1-51)

12. Aşk-Devlet/Makam

Gedâ (dilenci, yoksul) olan âşık, sahip olduğu aşk devletinde kendini Hz. Süleyman'a benzetir. İlginç bir durum ki, aşığa sorsan bu aşk devletini cihan mülküne değışmez.

Bu ne sırdur ki cihan milkine virmez sorsan
Bir gedâ **devlet-i 'ışk** ile Süleymânlığını (G. 483/4)

Sevgilinin kaşının hayali, aşığın gönül safhasında, aşk makamının beratı olan tuğra işareti gibi görünür bir durumdadır.

Kaşuñ hayâli ki dil safhasında peydâdur
Berât-ı **mansıb-ı 'ışka** nişân-ı tuğrâdur (G. 90/1)

13. Aşk-Divan

Aşk divanı teşbihinin yer aldığı aşağıdaki beyitte şair, Muhammediye yazarı Yazıcı-zade Mehmed Efendi'den bahsetmektedir.

'**ışk dîvânına** yazılmış idüñ
Yazıcı-oğlı diyü sen 'unvân (Terci-i Bend-6 -1/6)

14. Aşk-Göç Etme

Aşk, sonsuzluğa doğru yapılan bir göçtür. Aşağıdaki beyitte, "Sabahı geç olan ayrılık gecesinde tehlikelerle dolu gam yolunda aşk yolcusu ilerleyebilir bu sebepten aşk yolcusu ilerlesin akıl-can kervanı beklesin." denilmektedir.

Reh-i gam pür-hatar şâm-ı firâkı dür olur şubhı
Rahîl-i 'ışk göçsün kârbân-ı 'akl u can kalsun (G. 559/2)

15. Aşk-Gül Bahçesi

Aşkın gül bahçesinde baharın tazelikleri ve yüksek sesle bağırان coşkulu bülbüller bulunmaktadır. Bu durum da âşığı sonbaharın vermiş olduğu olumsuz duygulardan emin kılar.

Bahâr taze vü bülbüllerinde âvâze
Olur emîn-i hazân **gülsitân-ı 'ışk u mahabbet** (G. 32/4)

16. Aşk-Güneş

Aşk, rengi, parlaklığı ve yakıcılığı yönüyle güneşe teşbih edilir. Şair, aşk güneşinin şaraptan değil, âşığın aşk ateşiyle yanan parlak sinelerinden, tabiatından doğduğunu belirtmektedir.

Âfitâb-ı 'ışkı sanman duhter-i rezden togar
'İşk odur kim 'âşıkun ola tab'at-zâdesi (G. 532/4)

Şaire göre, gönül goncası aşk güneşi ile açılmayan kişi mutlu olamaz.

Bâg-ı cihanda hande mi eyler şu kimse kim
Açmaya göñli goncasını **âfitâb-ı 'ışk** (G. 219/3)

17. Aşk-Hâdise

Aşk teşbihlerinden biri de aşkın hâdise (keyfiyet ve oluş) olarak tasavvur edilmesidir. Aşk olayına sevgilinin yüzündeki tüyler sebebiyet verir. Sevgilinin güzelliği âşıkları öldürür.

Gerçi kim hattüñ olur **hâdise-i 'ışka** sebeb
Öldürür 'âşıkı hüsnüñde olan ân-ı kadîm (G. 310/3)

18. Aşk-Hâlet/Nitelik

Aşk, hâl, nitelik, keyfiyet olarak tasavvur edilir. Aşağıdaki beyitte, “Ne yazık ki, gümüş tenli güzellerin bir ayarı yoktur. Bu sebeple ne güzelliğin kıymetini ne de aşk hâlinin derdini bilirler.” denilmektedir.

Ne kadr-i hüsnî fehm eyler ne **derd-i hâlet-i ‘ışkı**
Dirîgâ sîm-tenler n’eyleyem şâhib-’ayâr olmaz (G. 179/2)

Aşkın hallerinde hiçbir başkalaşma, değişiklik yoktur. Sevgilinin kırmızı yanağı güzellikte gül ile eş değerdir.

Velî **hâlet-i ‘ışka** hiç yok tagayyür
Gülinüñ letâfetde ruhsâr-ı âli (K. 52/13)

Aşk duygusunu hakkıyla gönlünde taşıyan şair, âlemde hâl ehli olarak kendisini görmektedir. Ölmesi halinde âlemde hâl ehlinin kalmayacağına inanmaktadır.

Hâlet-i ‘ışk ile ey Nev’î ölürsem diyeler
Dâr-ı dünyâda dirîgâ ehl-i hâlet kalmadı (G. 554/5)

Aşk keyfiyettir, niteliktir. Şair, “Ey gönül o gonca ağızlı sevgiliye hasta bedenlerin devasını sorma. Aşk şarabından tatmayanlar bunu ne bilir.” demektedir.

Ne bilsün içmeyenler şerbetin **keyfiyet-i ‘ışkı**
Devâ sorma dilâ ol gonca-femden cism-i bîmâra (G. 441/2)

19. Aşk-Hânkâh (Tekke)/Abdal/Mürşid/Pîr

Klasik Türk şiirinde aşkın benzetildiği mekânlardan biri de tekkedir ve aşk tekkesi temelsiz, zayıf olan zühd ve riya sarayına kıyasla çok daha sağlamdır.

Gördiler kâşâne-i zühd ü riya bünyâdsuz
Ehl-i diller **hânkâh-ı ‘ışkı** ta’mîr itdiler (G. 93/2)

Aşk, mürşittir. Şair, aşk pîrine hakikat konusunda soru sorduğunu ifade etmektedir. O da kendisine sorulan bu sorunun cevabını, ne soruyu soranın ne de bu soruya cevap verecek kişinin bilebileceğini dile getirmektedir.

Pîr-i ‘ışka eyledüm bâb-ı hakikatden su’âl
Didi ne sâ’il bilür ol sırrı ne kâ’il bilür (G. 136/4)

Abdal, ilahi aşk yolcusu olan bir dervîştir. Aşk abdalı, âşığı sonuçta bu aşk yolu için soyarsa yapılacak bir şey yoktur. Hamama giren kişinin soyunması gerektiği gibi, bu yolun yolcusu da dünyalık şeylerden kendini soyutlamalıdır.

Soyarsa Nev’î’yi **abdâl-ı ‘ışk** idüp âhır
Ne çâre çünkü budur muktezâsı kaplıcanuñ (G. 265/5)

Aşk dervîşi sevgiliyi göremediğinden çok üzülür; âşığın gözyaşları derya olur (G. 342/5). Şaire göre, aşk saliki kesretin simgesi olan sevgilinin saçının gamıyla merhale kat edemez. Karanlık geceler ulaşılması gereken yolları engeller.

Güçdür gam-ı zülf ile sefer **sâlik-i ‘ışka**
Nev’î giceler târ olıcak râh görünmez (G. 187/5)

20. Aşk-Virane

Aşk, yıkılmaya yüz tutmuş, virane olarak düşünülür. Nasıl ki bu köhne dünya mamur olmaz ise aşk derdine düşen kişi de harap olmaktan kurtulamaz.

'Aceb bilsem bu deyr-i köhne-i dünyâ gibi hergiz
Harâb-ı 'ışk olan şöyle kalur âbâd olunmaz mı (G. 536/2)

21. Aşk-Hevâ

Nev'î Divanı'nda birçok yerde hevâ-yı 'ışk (aşk arzusu) tasavvuru geçmektedir. Rüzgâr (zaman) tarafından yabana atılan âşık, dikkate alınmadığını ifade eder. Bu yüzden aşk arzusu ile başka bir âleme atıldığını dile getirir. Genelde tüm insanlar özelde şairler için aşka düştükten sonra oluşan psikolojik durum o güne kadar ki yaşamlarından tamamen farklıdır.

Nev'î yabana atdı bizi gerçi rüzgâr
 Düşdük **hevâ-yı 'ışk** ile bir özge 'âleme (G. 440/5)

Âşıkların aşktan dolayı zayıflamış bedenleri saman yaprağı gibidir. Âşıkları sevgilinin eşğine yine aşk arzusu taşır.

Cism-i nizâr kûyine iltür hevâ-yı 'ışk
 Tahrîk-i bâd-ı subh ile güya ki berg-i kâh (G. 436/4)

22. Aşk-İstırap

Aşk erbabına göre âlemde her ne var ise aşk üzeredir. Gök cisimlerini dahi raks ettiren aşk ıstırapıdır ve âşık dahi aşktan dolayı başını önüne eğmiştir, çaresizdir.

İnsaf idince Nev'î-i ser-geşte n'eyesün
 Ecrâm-ı çarhı raksa koyar **ıztırâb-ı 'ışk** (G. 219/5)

23. Aşk-İlkbahar

Aşk ilkbaharı aşğın taşkın gözyaşlarıyla birlikte çorak, aşksız gönlüne nüfuz etmektedir.

Seyl-i eşküm **nev-bahâr-ı 'ışk** ile tugyan idüp
 Sînemüñ vadilerin çak itdi sahralar gibi (G. 468/4)

24. Aşk-İpek

Âşık, sevgilinin siyah saçlarına takılıp orda kalmanın yolu olarak, gönlü inci gibi delip aşk ipeğine girmek gerektiğini ifade eder.

Dilüñ güher gibi del **silik-i 'ışka** gir Nev'î
 Takılmak ister iseñ târ-ı zülf-i cânâna (G. 433/5)

25. Aşk-Kadeh

Aşk kadehini içen, tacı ve asâyı (mekvi ve makamı) terk eder. Aşk şarabını içen dünya ve dünyalıkları istemez. Âşık, burada zahide seslenerek, aşk şarabını içme konusunda kendisine güvenmesini istemektedir.

Câm-ı 'ışkı nûş iden tâc u 'asayı terk ider
 Zâhidâ nûş eyle gel gör i'timâd itmez misin (G. 377/3)

Âşıklar, aşk kadehiyle ölmezler. Nihayetinde aşk sarhoşu olurlar.

Âşık ölmez **câm-ı 'ışk** ile nihayet mest olur
 Bir 'ışk tut kim geçer keyfiyyet-i esrârdan (G. 360/3)

Âşıkların gözleri aşk kadehinden dolayı kızarır, parlar. Sinesine gözyaşının kıvılcımlarını saçan âşığın gözleri, aşk kadehini tattıktan sonra çakmaklanır.

Şerer-i eşki saçup sineye 'âşık yandı
Câm-ı 'ışk ile meger gözleri çakmaklandı (G. 489/1)

Âşık, sözlerinde aşk şarabının kokusunun izleri olduğunu, bu nedenle gönlünün boş olmadığını ifade etmektedir.

Var sözinde eser-i bûy-i mey-i **sâgar-ı 'ışk**
Şöyle bildüm ki degül bu dil-i dîvâne tehi (G. 475/3)

26. **Aşk-Kâr/İş**

Aşk işi, akıl sahiplerine göre zor bir iştir; ama meyhane köşesinde aşk şarabıyla mest olan (aklı başından giden) kişilere göre aşk müşkül değildir. Aşk işinde akıl ve aşk kavramları bir arada olamaz.

Kâr-ı 'ışkı bunca 'âkıllar ki hep müşkül bilür
Gûşe-i meyhanede her mest-i lâ-ya'kıl bilür (G. 136/1)

27. **Aşk-Keman (Yay)/ Şemşîr (Kılıç)**

Aşkın tezahürlerinden biri de keman ve kılıçtır. Aşk ve muhabbet yayı bir kez kuvvetle çekilse, istenilen hedefe varılır. Aşk yayını çekmek herkesin yapabileceği bir iş değildir.

Nişân-ı maksada Nev'î varurdu tîr-i murâd
Çekilse zûr ile bir kez **keman-ı 'ışk** u mahabbet (G. 32/6)

Divan şiirinde sıkça kullanılan teşbihlerden biri de aşkın kılıç olarak tasavvur edilmesidir. Aşk ve kılıcın ortak özelliği yaralayıcı olmasıdır. Âşık, aşk kılıcıyla bedeninin parça parça edilmesine üzülmez. Bu durumu kaderinin gereği olarak telakkî ederek kaderinin böyle yazıldığını ifade eder.

Pâre pâre kılsa cismüm gam degül **şemşîr-i 'ışk**
Böyle olmuş Nev'îyâ rûz-ı ezelden kismetüm (G. 307/5)

28. **Aşk-Kitap**

Şairler, aşkı bazen bir kitaba benzetmişler ve aşkın satırlara sığmadığını ve bu sebeple kitaptan okunarak öğrenilemeyeceğini dile getirmişlerdir (Kola 2016: 77). Aşkın kitaba teşbih edildiği aşağıdaki beyitte aşkın bir noktasının bile kitap olacak hacimde olduğu belirtilmiş. Aynı şekilde şair, şevkinin bir zerresinin de güneş kadar büyük ve etkili olduğunu söylemektedir.

'İşkümü yazmağ istesem noktası bir kitâb olur
Şevkümü söylesem eğer zerresi âfitâb olur (G. 65/1)

Aşk kitabının başlıklarından biri de âşığın gururunu hiçe sayıp sevgiliye yalvarmasıdır.

Kitâb-ı 'ışka bakdum Nev'îyâ bir bâbda yazmış
Der-i dildâra 'âşıklar varup yalvaralar dirler (G. 73/5)

Mugannî (şarkıcı) her ne kadar nevâ makamından def ve neyle hoş sesler icra etse de aşk kitabını anlayamaz.

Kitâb-ı 'ışkı fehm itmez mugannî
Def ü ney gerçi söylerler nevâdan (G. 348/4)

29. Aşk-Lezzet

Âşık için ayrılığın vermiş olduğu ıstırap oldukça acı vericidir. Bu durum aşkın hissettirdiği mutluluğu gölgelemektedir.

Firak Nev'î'yi şol resme telh-kâm itdi
Cihânda **lezzet-i 'ışka** idem gibi inkâr (G. 135/6)

30. Aşk-Lisân/Söz

Âşık, diller kesilse de aşk ve muhabbet lisanının hiçbir zaman kesilmeyeceğini belirtir. Dünya tükense de aşk ve muhabbet söylemi tükenmeyecektir.

Zeban kesilse kesilmez **lisân-ı 'ışk** u mahabbet
Cihân dükense dükenmez beyân-ı 'ışk u mahabbet (G. 32/1)

Aşk kelamı, saf şarap gibi haram oldu. Şimdilerde esrarın hayaline sihr-i halâl (helal olan büyücülük) denir.

Suhan-ı 'ışk harâm oldu mey-i nâb gibi
Şimdi her bengî hayâlîne dinür sihr-i halâl (G. 289/7)

31. Aşk-Maraz/ Dert/İlet/Gam/Hastalık

Derd, cefâ, gam, nâle, bîmâr, mihnet gibi şekillerde karşımıza çıkan belâ âşığın başından eksik olmaz. Klasik şiirde âşık daima dertlidir, vuslata ulaşmak için uğraşır ancak beladan kurtulamaz (Kola 2016: 84). Aşk hastası hiçbir zaman şifa bulamaz. Sevgilinin dudak şerbetinden içmek isteyen âşiğâ sevgili; aşk hastalığına hekimin tedavisi fayda etmez diyerek karşılık verir.

İstedüm şerbet-i la'lin didi Nev'î'ye o yâr
Nâfi' olmaz **maraz-ı 'ışka** müdâvâ-yı hakîm (G. 310/5)

Aşkın, âşiklar üzerinde manevî tesirleri olduğu kadar maddî tesirleri de bulunmaktadır. Aşk derdine düşen âşığın yüzü solar ve sararır.

Derd-i 'ışk ile teni zerd itdi cân virdi diyü
Âb-ı zerle nakş ide tasvir idenler şûretüm (G. 307/4)

Âşık için aşk derdine müptela olmak Allah'a şükredilecek hususların başında gelir.

Haste-i 'ışk isek bi-hamdi'llâh
Sîne-bîmâr u ten-dürüstânuz (Terci-i Bend 6-1/37)

Aşkın verdiği tesirle feryat eden âşığın ahının tesiri her yeri etkiler.

Gam-ı 'ışkuñla dünyadan ta'alluk suretin bozsam
Bu deyrün safhasın hep dûd-ı ahumla siyah itsem (G. 314/4)

32. Aşk-Meclis

Âşık, kendisinden önce gelenlerin aşk meclisini sona erdirdiğini kendisine ise bu yüce meclisten sadece aşk kadehinin kaldığını söyler.

Gelenler bizden evvel âhır itmiş **meclis-i 'ışkı**
Bize ol bezm-i 'âlîden bu câm-ı ser-nigûn kaldı (G. 491/4)

33. Aşk-Mekân/Şehir/Köy/Pazar/Çarşı

Nev'î, aşkı çeşitli mekânlara benzetmiştir. Bu mekânlardan biri de çarşı, pazardır. Aşk şehrinin pazarı öyle bir iş yeri ki orada can ve gönül satılır. Orada geçer akçe, gam oklarıdır.

Bâzâr-ı şehri-i 'ışk 'aceb kâr-gâh olur
Kim anda can u dil şatılır tîr-i gam geçer (G. 78/4)

Aşk mekânı, hiçbir yere sığmayan mekân üstü bir kavramdır.

Ne kâf-ı künde mükevven ne Kâf'da 'Ankâ
Ne zarf-ı noktaya sığar **mekân-ı 'ışk u mahabbet** (G. 32/3)

Aşk köyündeki dervişin melamet bağının çaresi, yarasının sevgi ve muhabbet merhemiyle sarılmasıdır.

Merhemi mihr ü mahabbet zahminun şarılmadur
Kûy-ı 'ışk abdalının bend-i melâmet çâresi (G. 544/2)

Güzelliğini sır perdesi altında gizleyen sevgili, aşk çarşısında âşığı rezil eder.

Hüsnünü mestûr-ı zîr-i perde-i râz eyleyen
Çârû-yı 'ışk içinde eylemiş rûsvâ beni (G. 546/4)

34. Aşk-Mektep

Gönül denilen çocuğu, aşk mektebinde irşat eyleyen âşık, aklın baştan gitmesi ile kuşun uçup gitmesi arasında bağlantı kurmaktadır. Aşk hastalığına tutulan kişinin mantıklı düşünüp hareket etmesi beklenemez.

Mekteb-i 'ışka virüp dil tflin irşâd eyledüm
Mürğ-veş başdan çevirdüm 'aklı âzâd eyledüm (Müseddes 3/10)

Klasik Türk şiirinde aşk söz konusu olduğunda başta gelen isimlerden biri Mecnun'dur. Fakat âşıklar aşk meselesinde Mecnun'dan daha ileride olduğunu iddia ederler.

Ol saç ve'l-leyle şol demler ki dil meñun idi
Mekteb-i 'ışk içre Mecnûn tıfl-ı ebced- hân idi (G. 531/1)

35. Aşk-Mesele

Bülbülün delilik ve aşk meselesine kulak verilirse görülecektir ki sürekli, gülden bahseden bölümleri okumaktadır.

Hep bu faşl içre imiş **mes'ele-i 'ışk u cünûn**
Gûş kıl nüsha-i gülden okusun anı hezâr (K. 18/2)

36. Aşk-Mey/Şarap/Bâde/ Mest

Bade, cam, piyale, peymâne, mey gibi kelimelerle karşılanan şarap, Klasik edebiyat metinlerinde en çok adı geçen içecektir. Kimi zaman rengi, tadı, kokusu kimi zaman da sarhoşluk verici özellikleriyle estetik benzetmelere konu olmuştur (Kola 2016: 81). Beyitlerde geçen mey, şarap, bâde sözlükleri anlamdaş kavramlardır. Aşk, sarhoşluk türlerinden biridir. Âşık, aşk şarabıyla sürekli sarhoş olmayı, bu dünya nimetlerine bakıp hayran olmaya tercih eder.

Şarâb-ı 'ışk ile Nev'î gibi mest-i müdâm olmak
Bakup bu ni'met-i dünyâya hayrân olmadan yegdür (G. 133/5)

Aşk şarabıyla meşrebinin temiz olduğunu söyleyen âşık, şarabın pak edici özelliğini ön plana çıkarmaktadır.

Oldı **mey-i 'ışk** ile bizüm meşrebümüz pak
Virmeñ kederi sâgar-ı sahbâ tun tursun (G. 368/2)

Gam ve kederden kurtulmak isteyen kişi, aşk şarabı içip sarhoş olursa dünyanın sıkıntılarından uzaklaşır.

İster iseñ hâtır-ı âzâduña gam gelmesün
Mest-i 'ışk ol şöyle kim 'aynuna 'âlem gelmesün (G. 367/1)

37. Aşk-Meydan

Aşk bir meydanıdır ve âşıklar tarafından kullanılan ve gezilen bir yer olarak düşünülmektedir (Kola 2016: 74). Şair, aşk meydanında meyhanede içtikleri şarabın etkisiyle sarhoş olup avareler gibi dönen âşıklardan bahsetmektedir.

Bize **meydân-ı 'ışk** içre döner âvâreler dirler
Hârâbat içre har olmuş gezer mey-hâreler dirler (G. 73/1)

38. Aşk-Namaz/İbadet

Namaz kılmanın ilk şartı taharettir, temizliktir diyen âşık, aşkı namaza benzetmektedir.

Uysun gelüp imâma tahâretlü var-ise
Kılduk **namâz-ı 'ıška** şala kamet eyledük (K. 54/8)

Kimseler aşkın ne olduğunu bilmez. Aslında aşk, gönülde bir ibadettir.

Kimseler 'ışk neydügin bilmez
Nev'îyâ dilde bir 'ibâdetdür (G. 88/7)

39. Aşk-Ney/Rebâb

Sözlüklerde ney; kamış, kamıştan yapılmış düdük anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 1997:811). Aşağıdaki beyitte görüleceği gibi şair, aşk ney'i ile arkadaş olmadığını, bilakis neyin içindeki hevâ ateşinde yandığını belirtmektedir.

Ney-i 'ışk ile olmaduk dem-sâz
Bu hevâ âteşinde sûzânuz (Terci-i Bend 6-1/43)

Rebâb, gövdesi Hindistan cevizi kabuğundan yapılmış bir çeşit kemanıdır (Devellioğlu, 1997:880). Âşığın gönlü rebâb gibidir. Sevgilinin aşkı da rebâbın yayları gibidir. Yayın hareketi âşıkları üzüntü ve kaygı yönünden etkiler. Âşık, rebabın bir nağmesinin dokuz perdeden geçtiğini ifade ederek şöyle seslenir: "Ey saki, aşk rebabına ait olan nağme, çalgıcının usulüne uymaz."

Bir nagmesi ider bu tokuz perdeden güzer
Uymaz uşûl-i mutribe sâkî **rebâb-ı 'ışk** (G. 219/2)

40. Aşk-Ormanlık Alan

Sevgiliye olan aşk, ormanlık bir alana benzetilmektedir. Sevgilinin aşk ormanında gönül, aslandır. Dünya ise bu gönül aslanının av hayvanıdır.

Bîşe-zâr-ı 'ışk-ı dilber kim gönül arslanıdır
Tevsen-i gerdûn anuñ nahcîr-i ser-gerdânidur (G 91/1)

41. Aşk-Padişah

Sevgili âşıkların nazarında padişahdır. Güzellik divanında sevgilinin ağzındaki sırların kâtibi, aşk padişahına günde bin sırrı açıklar.

Kâtib-i sîrr-ı femûn dîvân-ı hüsnüñde şehâ
Şehriyâr-ı 'ışka eyler günde biñ esrar 'arz (G. 208/4)

Ayva tüyleri, aşk sultanından âşığa gönderilmiş bir aşk mektubudur.

Nev'î-i meftûna şâh-ı 'ışkdan
Nâme-i mihr ü mahabbetdür hatun (G. 274/5)

42. Aşk-Sır

Aşk en büyük sırdır. Bu sırrı anlamak için önce aşkın dilini bilmek ve ardından şifrelerini çözmek gerekir. Aşkın dili, kuşdildir (Çetindağ 2011: 48). Nasıl ki papağanı konuşturmaya alıştıran, saf duruma getirilmiş, arıtılmış ayna ise âşıklara da aşk sırlarını söyleten içki kadehidir.

'Âşıka **esrâr-ı 'ışkı** câm-ı sahbâ söyledür
Tûtî-i gûyâyı mir'ât-ı musaffâ söyledür (G. 57/1)

Âşık vuslat sofrasında aşkın sırlarına vakıf olan kişidir. Bundan dolayı fani dünyanın nimetlerine hiçbir zaman teveccüh göstermez.

Yidük esrâr-ı 'ışkı hân-ı vasluñ imtilâsiyüz
Anun-çün ni'met-i dünyâyâ hergiz iřtîhâmuz yok (G. 229/3)

43. Aşk-Soru ve Cevap

Aşkın soru cevabı akıl kitabına sığmaz. Aşk kitabı ve hesabı kesinlikle açıklanamaz.

Sıgmaz kitâb-ı 'akla **su'âl ü cevâb-ı 'ışk**
Mümkün degül beyâna hisâb u kitâb-ı 'ışk (G. 219/1)

44. Aşk-Şâhbâz (Doğan)

Aşk, doğana benzer. Doğan, ihtişamı simgeleyen bir kuştur. Aşk doğanı, padişahın kolunda uçar. Kolu üzerinde doğanla avlanmak şâhlara yaraşan durumdur. Dünyaya âşık olan ve kargaya benzeyen nefis, ilahî hakikat avını bırakıp dünya eğlenceleriyle kendini oyarlar. Âşığın, aşk şahini yerine nefis kargasını tercih etmesi eleştirilen bir durumdur.

Uçup bâzû-yı şehden **şâhbâz-ı 'ışk** iken Nev'î
Bu zâg-ı nefis içün bâzîçe-i gılmânda kalmışsın (G. 330/5)

45. Aşk-Tavla Oyunu

Aşkın kanunu, inleme ve geceden kalma ahlardır. Aşk tavlasi zarsız oynanmaz. Zarla oynanan tavla oyununu kazanmanın yolu da uygun zarların gelmesidir.

'ıřkuñ uşûli nâle vü âh-ı şebânedür
Nerd-i mahabbet oynayamaz kimse zârsuz (G. 192/3)

Aşk tavlasında eğer zar olabilirsek bir gün mutlaka muhabbet kapısı açılacaktır.

Bir katlu kapu açılıp elbette gelür zar
Biz **nerd-i mahabbetde** hemân zar olabilesek (G. 258/3)

46. Aşk-Vadi

Aşk vadisi denilince Mecnun akla gelir. Muhabbet yolunun şaşırması yolcusu Kays, aşk vadisinin nihayetinin (sonunun) olmadığını görür. Bu durum Kays'ın giderek uslanmasına sebebiyet verir.

'İşk vadilerine gördi nihayet yog imiş
Kays-ı güm-râh-ı mahabbet giderek uslandı (G. 489/2)

Dünya gül bahçesinin mutlu ve parlak günleri sona erince muhabbet aleminden geriye aşk ve delilik vadisi kalır.

Safa vü revnakı gitdi cihan gülzârının şimdi
Mahabbet 'âleminden **vâdî-i 'ışk u cünûn** kaldı (G. 491/2)

47. Aşk-Yol

Aşk yolunda sevgilinin yanağındaki tüye sevdalanan âşık, gece vakti yabanda kalmış gibidir. Divan şiirinde sevgilini yüzündeki siyah tüyler, güzelliğin görülmesini gece gibi engellediğinden sevilmez.

Reh-i 'ışk içre sevdâ-yı hat-ı cânânda kalmışsın
Be hey miskin irüp hengâm-ı şeb yabanda kalmışsın (G. 330/1)

Aşk yolunda, âşık çok acı çeker. Bu acıların sonucunda aşığın gönlünden çıkan ahlârin dumanı, her tarafı siyaha büründürür. Bu yüzden âşık, gölgesinin bile kendisinden uzaklaşmasını ister. Yani âşık kara bahtına katlanmaya devam etmek ister.

Dûd-ı ahum **râh-ı 'ışkuñda** günüm eyler siyah
Gayretümden isterin yanumca sayem gelmesün (G. 367/2)

48. Aşk-Zünnâr

Zünnâr, papazların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak demektir (Devellioğlu, 1997:1195). Sofi, aşk zünnârına (kuşak) gönül bağlar. Bu durum aşk ehli ariflerin nazarında İslam esaslarına bağlı olmak gibidir.

Zünnâr-ı 'ışka sûfi göñül bağlamak kişi
'Arif yanında kuvvet-i İslama bağludur (G. 116/4)

Sözü edilen bu teşbihlerin dışında Nev'î Divanı'nda aşk; bend (bağ), mest (sarhoş), mansıb (makam), hâl (oluş, durum), mana, dava, tâb (parlaklık), dâğ (yara), nağme, silk (iplik, sıra, dizi, harab, neş'e, asker, gökyüzü, cinân (cennet), mihnet, ehil, Tur dağı, meczûb gibi kavramlara da benzetilmektedir.

SONUÇ

Klasik Türk edebiyatında şairler, aşka dair tasavvur ve tezahürlerini çeşitli teşbihler ve mecazlarla dile getirmeye çalışmışlardır. 16. yüzyıl şairlerinden biri olan Nev'î, teşbihler, mecazlar ve tasvirler aracılığıyla aşkı tanımlamaya çalışmıştır. Nev'î aşkla ilgili onlarca kavram arasında ilgi kurmuş, aşkın tezahürleri hakkında duygularını dile getirmiştir. Divan şiirinde âşık, sevgili ve rakip geleneksel üçlüsünün ana unsuru olan aşk, Nev'î Divanı'nda hem beşerî hem ilahî yönüyle ele alınmıştır. Hangi yönüyle alınırsa alınsın aşk acı çektirirse de âşıklar bu dert ve gam dolu dünyalarından vazgeçmek istemezler. Bu dert onların gıdasıdır, yaşama tutunma kaynağıdır. Beşerî aşk sınavını sabırla kazanıp ilahî aşka geçmek isteyen âşıkların hedefi fenafillâh ve nihayetinde bekâbillah mertebelerine kavuşmaktır. Nev'î, aşkın tanımını yaparken Mecnûn, Ferhâd gibi sevdiğine kavuşamayan aşk

kahramanlarından da yararlanmışır. Varılan sonuçlar doğrultusunda Nev'î'nin şiirlerinde aşkla ilgili benzetmelere bakıldığında aşkın somutlaştırarak anlatıldığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ayvazoğlu, Beşir (2013). *Aşk Estetiği*, İstanbul: Kapı Yay.
- Batıslam, H. Dilek (2003). "Divan Şiirinde Âşık, Sevgili, Rakip Üçlüsü ve Ölüm". *Folklor/Edebiyat* 9 (34): 186-199.
- Birgöl, Fatih (2000). *Aşkın Halleri*. İstanbul: Sufi Kitap.
- Cürcani, Seyyid Şerif (1997). *Arapça-Türkçe Terimler Sözlüğü*. çev. Arif Erkan. İstanbul: Bahar Yay.
- Çetindağ, Yusuf (2011). *Aşk Üzerine*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Devellioğlu, Ferit (1997). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yay.
- İbn Arabi (2009). İbn Arabi, *İlahi Aşk* çev. Mahmut Kanık. İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.
- Kuzubaş, Muhammet (2010). "Muhibbî Divanı'nda Aşk Üzerine Teşbihler". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3 (10): 409-419.
- Kaplan, Mahmut (2016). *Divan Şiirinde Aşk Şairin Gönül Miracı Adı Aşk*. Ankara: Gece Kitaplığı Yay.
- Kola, Fatma (2016). "Aşka Dair Bazı Tasavvurlar (XVI. Yüzyıl Divanlarındaki Aşk Redifli Gazellerden Hareketle". *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature* 2(2): 67-94.
- Lauster, Peter (2000). *Aşk ve Aşkın Psikolojisi*. çev. Nurettin Yıldırım. Ankara: Doruk Yayımcılık.
- Pala, İskender (1989). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yay..
- Pürcevadi, Nasrullah (1998). *Can Esintisi*. çev. Hicabi Kırlangıç. İstanbul: İnsan Yay.
- Sefercioğlu, Mustafa Nejat (2001). *Nev'î Divanı'nın Tahlili*. Ankara: Akçağ Yay.
- Tulum, Mertol, M. A. Tanyeri (1977). *Nev'î Divan (Tenkidli Basım)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Yağcıoğlu, Songül (2010). "Fuzuli ve Baki Divanlarında Aşk Anlayışı ve Sevgili Tipi". *Turkish Studies*, 5 (3): 559-587.
- Yünügöl, Suzan (2007). *İhvan-ı Safa ve İbn-i Sinâ'da Aşk-Güzellik İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zöhre, Armağan (2014). "Muhibbî Divanı'nda Aşk ve Âşığa Dair Benzetmeler". *TÜRÜK Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* 2 (3): 85-98.

